

## Wymagania na oceny do historii dla szkoły podstawowej „Wczoraj i dziś” kl. 5

Wymagania na oceny uwzględniają zapisy podstawy programowej z 2017 r. oraz zmiany z 2024 r., wynikające z uszczuplonej podstawy programowej. Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

\* Gwiazdką oznaczono tematy dodatkowe (nieobowiązkowe) z podstawy programowej

| Temat lekcji                     | Zagadnienia                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Wymagania na poszczególne oceny                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                   |
|----------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | dopuszczająca                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | dostateczna                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | dobra                                                                                                                                                                                                                        | bardzo dobra                                                                                                                                                                                                                                                        | celująca                                                                                                                                                                                          |
| Rozdział 1. Pierwsze cywilizacje |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                   |
| 1. Życie pierwszych ludzi        | <ul style="list-style-type: none"><li>· pochodzenie człowieka</li><li>· różnice między koczowniczym a osiadłym trybem życia</li><li>· życie człowieka pierwotnego</li><li>· epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</li><li>· początki rolnictwa i udomowienie zwierząt</li><li>· dawne i współczesne sposoby wytapiania żelaza</li><li>· terminy: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka</i></li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>koczowniczy i osiadły tryb życia, pięściak</i></li><li>– opisuje różnice między człowiekiem pierwotnym a współczesnym</li><li>– potrafi wyjaśnić, jakie korzyści daje człowiekowi umiejętność uprawy ziemi i hodowli zwierząt</li><li>– wyjaśnia, dlaczego narzędzia metalowe są lepsze od kamiennych</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i></li><li>– przedstawia, skąd wywodzą się praludzie</li><li>– opisuje życie ludzi pierwotnych</li><li>– charakteryzuje epoki kamienia, brązu i żelaza</li><li>– wyjaśnia znaczenie nabycia umiejętności wskrzeszania ognia przez człowieka</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>– porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym</li><li>– wyjaśnia, na czym polegała rewolucja neolityczna</li><li>– przedstawia dawne i współczesne sposoby wytapiania żelaza</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>– wskazuje umiejętności, których nabycie umożliwiło ludziom przejście na osiadły tryb życia</li><li>– wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej</li><li>– wskazuje szlaki, którymi ludność zasiedliła różne kontynenty</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>– wyjaśnia pojęcie ewolucji</li><li>– charakteryzuje kierunki ewolucji człowieka</li><li>– porównuje poziom cywilizacyjny ludzi w różnych epokach</li></ul> |

|                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                      |
|--------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                      | <i>kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                      |
| 2. Miasta-<br>państwa<br>Mezopotamii | <ul style="list-style-type: none"> <li>· Mezopotamia jako kolebka cywilizacji</li> <li>· znaczenie wielkich rzek dla rozwoju najstarszych cywilizacji</li> <li>· osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców Mezopotamii</li> <li>· powstanie pierwszych państw</li> <li>· zajęcia różnych grup społecznych</li> <li>· Kodeks Hammurabiego</li> <li>· terminy: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>cywilizacja, kanał nawadniający, kodeks</i></li> <li>– wyjaśnia, jaką funkcję mogą pełnić rzeki w życiu człowieka</li> <li>– wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii</li> <li>– wyjaśnia zasadę <i>oko za oko, ząb za ząb</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i></li> <li>– samodzielnie wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii, Tygrys, Eufrat, Ur, Babilon</li> <li>– wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnej Mezopotamii</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje rolę wielkich rzek w rozwoju rolnictwa, handlu i komunikacji</li> <li>– charakteryzuje i podaje przykłady państw-miast z terenu Mezopotamii</li> <li>– wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa w życiu społecznym</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– objaśnia różnicę między prawem zwyczajowym a skodyfikowanym</li> <li>– tłumaczy, w jaki sposób powstawały pierwsze państwa</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia kraje leżące obecnie na obszarze dawnej Mezopotamii</li> <li>– wymienia współczesne przedmioty, których powstanie było możliwe dzięki osiągnięciom ludów Mezopotamii</li> </ul> |

|                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|--------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 3. W Egipcie faraonów    | <ul style="list-style-type: none"> <li>· Egipt jako przykład starożytnej cywilizacji</li> <li>· Egipt darem Nilu</li> <li>· osiągnięcia cywilizacji egipskiej</li> <li>· struktura społeczna</li> <li>· wierzenia Egipcjan jako przykład religii politeistycznej</li> <li>· terminy: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i></li> </ul>                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>piramida, faraon</i></li> <li>– wskazuje na mapie: Egipt oraz Nil</li> <li>– opisuje wygląd piramid</li> <li>– porównuje wygląd hieroglifów i pisma współczesnego</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i></li> <li>– wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej</li> <li>– opisuje zakres władzy faraona</li> </ul>                                                                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia rolę Nilu w rozwoju cywilizacji egipskiej</li> <li>– przedstawia strukturę społeczną Egiptu</li> <li>– podaje przykłady bogów i charakteryzuje wierzenia Egipcjan</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia powiązania między wierzeniami Egipcjan a ich osiągnięciami w dziedzinie budownictwa i medycyny</li> <li>– opisuje, w jaki sposób wznoszono piramidy</li> </ul>                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje etapy pochówku faraonów</li> <li>– charakteryzuje najbardziej znane przykłady sztuki egipskiej (Sfinks, Dolina Królów, grobowiec Tutenchamona, popiersie Neferetiti), piramidy w Gizie, świątynia Abu Simbel</li> </ul> |
| 4. W starożytnym Izraelu | <ul style="list-style-type: none"> <li>· judaizm jako przykład religii monoteistycznej</li> <li>· biblijne dzieje Izraelitów</li> <li>· Dekalog i Tora</li> <li>· postaci biblijne: Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon</li> <li>· terminy: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Tora, Żydzi, Dekalog</i></li> <li>– wyjaśnia, o czym opowiada Biblia</li> <li>– wymienia najważniejsze postaci biblijne związane z dziejami Żydów</li> </ul>                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i></li> <li>– wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę</li> <li>– wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a monoteizmem</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje główne etapy historii Izraelitów</li> <li>– charakteryzuje judaizm</li> <li>– porównuje wierzenia Egiptu oraz Izraela</li> </ul>                                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>– charakteryzuje dokonania najważniejszych przywódców religijnych i politycznych Izraela (Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon)</li> <li>– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia terminy: <i>synagoga, rabin</i></li> <li>– podaje przykład synagogi we współczesnej Polsce</li> </ul>                                                                                                                  |

|                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 5. Cywilizacje Indii i Chin   | <ul style="list-style-type: none"> <li>osiągnięcia cywilizacyjne Dalekiego Wschodu</li> <li>system kastowy w Indiach</li> <li>cywilizacja Doliny Indusu</li> <li>terminy: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak</i></li> </ul>                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Wielki Mur Chiński</i></li> <li>wskazuje na mapie: Indie, Chiny</li> <li>przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego jedwab i porcelana były poszukiwanymi na Zachodzie</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>poprawnie posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak</i></li> <li>wymienia osiągnięcia cywilizacji doliny Indusu</li> <li>wymienia osiągnięcia cywilizacji chińskiej</li> <li>wyjaśnia, kiedy narodziło się cesarstwo chińskie</li> </ul>                                                                                                                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>opisuje system kastowy w Indiach</li> <li>charakteryzuje wierzenia hinduistyczne</li> </ul>                                                                                                                                                                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>charakteryzuje rolę Jedwabnego Szlaku w kontaktach między Wschodem a Zachodem</li> <li>przedstawia terakotową armię jako zabytek kultury chińskiej</li> <li>wymienia i wskazuje na mapie: rzeki: Indus, Huang He, Jangcy</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>charakteryzuje buddyzm</li> <li>opowiada o filozofii Konfucjusza</li> </ul>                                                                                                                                           |
| 6. Od hieroglifów do alfabetu | <ul style="list-style-type: none"> <li>powstanie pisma i jego znaczenie dla rozwoju cywilizacji</li> <li>pismo a prehistoria i historia</li> <li>terminy: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>pismo obrazkowe, hieroglify, alfabet, pismo alfabetyczne</i></li> <li>wyjaśnia, do czego służy pismo</li> <li>charakteryzuje polskie pismo jako przykład pisma alfabetycznego</li> </ul>         | <ul style="list-style-type: none"> <li>poprawnie posługuje się terminami: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i></li> <li>wyjaśnia, w jaki sposób umiejętność pisania wpłynęła na dalsze osiągnięcia człowieka</li> <li>porównuje pismo obrazkowe i alfabetyczne</li> <li>wyjaśnia związek między wynalezieniem pisma a historią i prehistorią</li> <li>omawia przyczyny wynalezienia pisma</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>wskazuje różne przykłady sposobów porozumiewania się między ludźmi i przekazywania doświadczeń</li> <li>przyporządkowuje różne rodzaje pisma do cywilizacji, które je stworzyły</li> <li>wymienia przykłady materiałów pisarskich stosowanych w przeszłości</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>wyjaśnia, w jaki sposób pismo obrazkowe przekształciło się w klinowe</li> <li>przedstawia genezę współczesnego pisma polskiego</li> <li>wyjaśnia, jakie były trudności z odczytywaniem pisma obrazkowego</li> </ul>                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>podaje przykłady narodów, które posługują się pismem sięgającym tradycją do pisma greckiego oraz do łaciny</li> <li>opowiada o przykładach alternatywnych języków umownych (alfabet Morse'a, język migowy)</li> </ul> |

|                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                    |                                                                                                                  |
|--------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| * Tajemnice sprzed wieków<br>– Jak odczytano pismo Egipcjan? | <ul style="list-style-type: none"> <li>· wyprawa Napoleona do Egiptu</li> <li>· hieroglify – litery czy słowa?</li> <li>· postaci: Jean F. Champollion</li> <li>· terminy: <i>Kamień z Rosetty</i></li> </ul>                                                                                                                                                                               | – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego po wielu stuleciach ludzie nie potrafili odczytać hieroglifów                                                                              | – wyjaśnia, na czym polegały trudności w odczytaniu hieroglifów                                                                                                                                                                                     | – charakteryzuje i przedstawia znaczenie Kamienia z Rosetty<br>– wyjaśnia, jak udało się odczytać hieroglify                                                                                       | – przedstawia postać oraz dokonania Jeana F. Champolliona                                          | – wyjaśnia, jaki był wpływ wyprawy Napoleona do Egiptu oraz odczytania hieroglifów na pojawienie się egiptologii |
| <b>Rozdział 2. Starożytna Grecja</b>                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                    |                                                                                                                  |
| 1. Demokratyczne Ateny                                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>· warunki naturalne Grecji</li> <li>· życie w greckiej polis</li> <li>· cechy charakterystyczne demokracji ateńskiej</li> <li>· Perykles – najwybitniejszy przywódca demokratycznych Aten</li> <li>· terminy: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i></li> <li>· postaci historyczne: Perykles</li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>demokracja, zgromadzenie ludowe</i><br>– przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd greckiego polis i życie w nim na przykładzie Aten | – poprawnie posługuje się terminami: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i><br>– wskazuje na mapie: Grecję, Ateny<br>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>demokracja</i> i charakteryzuje demokrację ateńską | – wyjaśnia wpływ warunków naturalnych Grecji na zajęcia ludności oraz sytuację polityczną (podział na polis)<br>– wyjaśnia, kim był Perykles<br>– opisuje, kto posiadał prawa polityczne w Atenach | – wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną demokracją parlamentarną | – wyjaśnia, w jaki sposób kultura grecka rozprzestrzeniła się w basenie Morza Śródziemnego                       |
| 2. Sparta i wojny z Persami                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>· powstanie i rozwój imperium perskiego</li> <li>· wojny grecko-perskie</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                   | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>danina, sojusz</i>                                                                                                                | – poprawnie posługuje się terminami: <i>danina, sojusz, hoplita, falanga</i>                                                                                                                                                                        | – wyjaśnia przyczyny i opisuje przebieg wojen grecko-perskich<br>– wskazuje na mapie: Maraton, Termopile,                                                                                          | – opisuje, w jaki sposób walczyli starożytni Grecy<br>– wyjaśnia genezę biegów maratońskich        | – opisuje przebieg bitwy pod Termopilami i ocenia postać króla Leonidasa                                         |

|                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|-------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>· terminy: <i>Persowie, danina, sojusz, hoplita, falanga</i></li> <li>· wydarzenia: bitwa pod Maratonem, bitwa pod Termopilami, bitwa pod Salaminą</li> <li>· postaci historyczne: Dariusz, Kserkses, Leonidas</li> </ul>                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wskazuje na mapie: Spartę, Persję</li> <li>– wyjaśnia, kim byli Dariusz, Kserkses i Leonidas</li> </ul>                                                                                                                                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>Salaminę</li> <li>– zaznacza na osi czasu daty: 490 r. p.n.e., 480 r. p.n.e.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| 3. Bogowie i mity | <ul style="list-style-type: none"> <li>· wierzenia starożytnych Greków</li> <li>· mity greckie</li> <li>· najważniejsi greccy bogowie: Zeus, Hera, Posejdon, Afrodyta, Atena, Hades, Hefajstos, Ares, Apollo, Hermes</li> <li>· Homer i jego dzieła – <i>Iliada</i> i <i>Odyseja</i></li> <li>· terminy: <i>Olimp, mity, heros, Partenon, Herakles, Achilles, Odyseusz, wojna trojańska, koń trojański</i></li> <li>· postać historyczna: Homer</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>mity, heros</i></li> <li>– przy pomocy nauczyciela charakteryzuje najważniejszych bogów greckich</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Olimp, mity, heros, Partenon, Herakles, Achilles, Odyseusz, koń trojański</i></li> <li>– przedstawia wierzenia starożytnych Greków</li> <li>– wskazuje na mapie: górę Olimp, Troję</li> <li>– wyjaśnia, kim był Homer</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– charakteryzuje najważniejszych bogów greckich: opisuje ich atrybuty i dziedziny życia, którym patronowali</li> <li>– omawia różne mity greckie</li> <li>– przedstawia treść <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i></li> <li>– wyjaśnia współczesne rozumienie wyrażenia: <i>koń trojański</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje wybrane miejsca kultu starożytnych Greków</li> <li>– omawia znaczenie wyroczni w życiu starożytnych Greków</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia nawiązujące do mitologii związki frazeologiczne (frazeologizmy mitologiczne): <i>objęcia Morfeusza, stajnia Augiasza, syzyfowa praca, męki Tantara, nić Ariadny</i></li> <li>– opisuje archeologiczne poszukiwania mitycznej Troi</li> </ul> |

|                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                         |
|-------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 4. Kultura starożytnej Grecji | <ul style="list-style-type: none"> <li>· wspólne elementy w kulturze greckich polis</li> <li>· najważniejsze dokonania sztuki greckiej</li> <li>· narodziny teatru greckiego</li> <li>· znaczenie filozofii w starożytnej Grecji i najwybitniejsi filozofowie</li> <li>· grecka matematyka i medycyna</li> <li>· rola sportu w życiu starożytnych Greków</li> <li>· terminy: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, stadion, pięciobój olimpijski</i></li> <li>· postaci historyczne: Fidiasz, Myron, Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes, Sokrates, Platon, Arystoteles, Hipokrates, Pitagoras, Tales z Miletu</li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr, igrzyska, olimpiada, stadion</i></p> <p>– opisuje rolę sportu w codziennym życiu</p> <p>– przy pomocy nauczyciela opisuje, jak narodził się teatr grecki i jakie było jego znaczenie dla Hellenów</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, stadion, pięciobój olimpijski</i></p> <p>– wskazuje różne dziedziny kultury i sztuki rozwijane w starożytnej Grecji</p> <p>– opisuje charakter antycznych igrzysk sportowych</p> | <p>– opisuje charakter i cele antycznego teatru</p> <p>– przedstawia dokonania nauki greckiej</p> <p>– objaśnia, czym jest filozofia, i przedstawia jej najwybitniejszych przedstawicieli</p> <p>– wyjaśnia, kim byli: Fidiasz, Myron, Sofokles, Pitagoras, Tales z Miletu, Sokrates, Platon, Arystoteles</p> <p>– zaznacza na osi czasu datę: 776 r. p.n.e.</p> | <p>– przedstawia współczesną tradycję igrzysk olimpijskich</p> <p>– porównuje igrzyska antyczne ze współczesnymi</p> | <p>– charakteryzuje rolę kultury w życiu społecznym</p> <p>– przybliża postać i dokonania Archimedesesa</p> <p>– podaje przykłady wpływu dokonań starożytnych Greków na współczesną kulturę i naukę</p> |
|-------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

|                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                   |
|---------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| *5. Imperium Aleksandra Wielkiego                                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>· podboje Aleksandra Wielkiego</li> <li>· wojna z Persją (bitwy nad rzeczką Granik, pod Issos i pod Gaugamelą)</li> <li>· wyprawa Aleksandra do Indii</li> <li>· kulturowe skutki podbojów Aleksandra Wielkiego</li> <li>· terminy: <i>imperium, falanga macedońska, węzeł gordyjski, hellenizacja, kultura hellenistyczna</i></li> <li>· postaci historyczne: Filip II, Aleksander Macedoński (Wielki)</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>imperium</i></li> <li>– uzasadnia, dlaczego Aleksandra nazwano „Wielkim”</li> <li>– określa, na jakim obszarze toczyły się opisywane wydarzenia</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>imperium, węzeł gordyjski, hellenizacja</i></li> <li>– wskazuje na mapie: Macedonię, Persję, Indie i Aleksandrię w Egipcie</li> <li>– opisuje przebieg kampanii perskiej Aleksandra Macedońskiego</li> <li>– opisuje dokonania Filipa II i Aleksandra Macedońskiego (Wielkiego)</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia charakter kultury hellenistycznej</li> <li>– przedstawia skutki podbojów Aleksandra</li> <li>– zaznacza na osi czasu daty: 333 r. p.n.e., 331 r. p.n.e.</li> <li>– posługuje się terminami: <i>falanga macedońska, kultura hellenistyczna</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia znaczenie Biblioteki Aleksandryjskiej</li> <li>– charakteryzuje sposób walki wojsk Aleksandra Macedońskiego</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia siedem cudów świata</li> <li>– wymienia państwa, które leżą dziś na terenach podbitych przez Aleksandra Wielkiego</li> </ul> |
| * Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądała latarnia morska na Faros? | <ul style="list-style-type: none"> <li>· siedem cudów świata</li> <li>· konstrukcja latarni morskiej na Faros</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia, dlaczego w przeszłości ludzie mieli problem ze wznoszeniem wysokich budowli</li> </ul>                                                                                                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia, w jaki sposób działała latarnia w starożytności</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje losy latarni na Faros</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>– charakteryzuje siedem cudów świata</li> </ul>                                                                                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia inny wybrany obiekt z listy siedmiu cudów świata starożytnego</li> </ul>                                                          |
| <b>Rozdział III. Starożytny Rzym</b>                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                   |
| 1. Ustrój starożytnego Rzymu                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>· legendarne początki państwa rzymskiego</li> <li>· zasady ustrojowe republiki rzymskiej</li> <li>· społeczeństwo starożytnego Rzymu</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dyktator, cesarz</i></li> <li>– wskazuje na mapie: Rzym</li> </ul>                                                                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze,</i></li> </ul>                                                                                                                                                                                                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>– charakteryzuje ustrój republiki rzymskiej i jej główne organy władzy</li> <li>– przedstawia kompetencje</li> </ul>                                                                                                                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia przyczyny oraz okoliczności upadku republiki rzymskiej</li> </ul>                                                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia różnice w rozumieniu terminu <i>republika</i> przez Rzymian i współcześnie</li> </ul>                                           |

|                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                               |
|----------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>· dokonania Gajusza Juliusza Cezara</li> <li>· upadek republiki</li> <li>· powstanie cesarstwa rzymskiego</li> <li>· terminy: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i></li> <li>· postaci legendarne i historyczne: Romulus i Remus, Gajusz Juliusz Cezar, Oktawian August</li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego symbolem Rzymu została wilczyca                                                                                                           | <i>konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i><br>– przedstawia legendarne początki Rzymu<br>– wskazuje na mapie: Półwysep Apeniński<br>– omawia dokonania Gajusza Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta                                 | najważniejszych urzędów republikańskich<br>– opisuje konflikt społeczny między patrycjuszami a plebejuszami<br>– zaznacza na osi czasu daty: 753 r. p.n.e., 44 r. p.n.e.                                                       | – porównuje ustroje demokracji ateńskiej i republiki rzymskiej                                                                          | – przedstawia funkcje pełnione przez senat w ustroju współczesnej Polski                                                                                                      |
| 2. Imperium Rzymskie | <ul style="list-style-type: none"> <li>· podboje rzymskie</li> <li>· Imperium Rzymskie i jego prowincje</li> <li>· organizacja armii rzymskiej</li> <li>· podział cesarstwa zachodniorzymskiego</li> <li>· terminy: <i>Kartagina, prowincja, limes, legiony, legioniści, Imperium Rzymskie, pax Romana, romanizacja, barbarzyńcy,</i></li> </ul>                                                                          | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, plemiona barbarzyńskie, wielka wędrówka ludów</i><br>– przedstawia wygląd i uzbrojenie rzymskiego legionisty | – poprawnie posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, romanizacja, plemiona barbarzyńskie, Germanie, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i><br>– wymienia główne prowincje Imperium Rzymskiego<br>– wskazuje na mapie: Kartaginę, granice Imperium Rzymskiego | – opisuje przyczyny podziału cesarstwa na wschodnie i zachodnie<br>– opisuje okoliczności upadku cesarstwa zachodniego<br>– zaznacza na osi czasu daty: 395 r. n.e., 476 r. n.e.<br>– zna postać cesarza Konstantyna Wielkiego | – wymienia korzyści oraz zagrożenia funkcjonowania państwa o rozległym terytorium<br>– wyjaśnia wpływ kultury rzymskiej na podbite ludy | – przedstawia postać Hannibala i wojny punickie<br>– pokazuje przykłady romanizacji we współczesnej Europie<br>– przybliży postaci wodzów barbarzyńskich Attyli oraz Odoakera |

|                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                      |
|-----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                         | <i>Germanie,<br/>Konstantynopol,<br/>Hunowie, wielka<br/>wędrówka ludów</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | w II w. n.e.,<br>Konstantynopol<br>– omawia etapy<br>powstawania<br>Imperium Rzymskiego                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                      |
| 3. Życie<br>w Wiecznym<br>Miście        | <ul style="list-style-type: none"> <li>· Rzym jako stolica imperium i Wieczne Miasto</li> <li>· życie codzienne i rozrywki w Rzymie</li> <li>· podział społeczeństwa rzymskiego</li> <li>· wierzenia religijne Rzymian i najważniejsze bóstwa</li> <li>· terminy: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr, gladiatorzy, niewolnicy</i></li> <li>– przy pomocy nauczyciela przedstawia warunki życia oraz rozrywki dawnych mieszkańców Rzymu</li> <li>– omawia wierzenia Rzymian i wpływ, jaki wywarła na nie religia Greków</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i></li> <li>– wymienia najważniejsze bóstwa czczone przez Rzymian i określa, jakimi dziedzinami życia się opiekowały</li> <li>– charakteryzuje różne grupy społeczeństwa rzymskiego</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia, dlaczego Rzym był nazywany Wiecznym Miastem</li> <li>– opisuje, jakie funkcje pełniło Forum Romanum</li> <li>– wymienia greckie odpowiedniki najważniejszych rzymskich bóstw</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia, dlaczego cesarze rzymscy starali się kierować zawołaniem ludu: <i>chleba i igrzysk!</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia pozostałości Pompejów i Herkulanum jako źródła wiedzy o życiu codziennym w starożytności</li> </ul>                                                             |
| 4. Dokonania<br>starożytnych<br>Rzymian | <ul style="list-style-type: none"> <li>· Rzymianie jako wielcy budowniczowie</li> <li>· kultura i sztuka starożytnego Rzymu jako kontynuacja dokonań antycznych Greków</li> <li>· prawo rzymskie i jego znaczenie dla</li> </ul>                                                                                                                                                     | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, kodeks</i></li> </ul>                                                                                                                                                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i></li> </ul>                                                                                                                                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>– uzasadnia i ocenia twierdzenie, że Rzymianie potrafili czerpać z dorobku kulturowego podbitych ludów</li> <li>– omawia najwybitniejsze dzieła sztuki i architektury rzymskiej</li> </ul>          | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia, dlaczego dobra sieć drogowa jest ważna dla funkcjonowania każdego państwa</li> </ul>               | <ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje wpływ prawa rzymskiego na współczesne prawo europejskie</li> <li>– ocenia, które z dokonań Rzymian uważa za najwybitniejsze, i uzasadnia swoją odpowiedź</li> </ul> |

|                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                   |                                                                              |
|-----------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------|
|                             | <p>funkcjonowania państwa</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>· najważniejsze budowle w starożytnym Rzymie</li> <li>· terminy: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i></li> <li>· postaci historyczne: Wergiliusz, Horacy</li> </ul>                                                                                                                               |                                                                                                                                                  | <p>– wyjaśnia powiedzenie: <i>Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu</i></p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                | <p>– wyjaśnia rolę praw i przepisów w funkcjonowaniu państwa na przykładzie Rzymu</p> <p>– omawia dokonania Wergiliusza i Horacego</p>                                                                                                                                                     |                                                                                                                   |                                                                              |
| 5. Początki chrześcijaństwa | <ul style="list-style-type: none"> <li>· Jezus z Nazaretu jako twórca nowej religii monoteistycznej</li> <li>· przyczyny prześladowania chrześcijan w starożytnym Rzymie</li> <li>· rola świętych Pawła i Piotra w rozwoju chrześcijaństwa</li> <li>· Edykt mediolański i zakończenie prześladowań chrześcijan w cesarstwie</li> <li>· terminy: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament</i></li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>apostołowie, Jezus z Nazaretu, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament</i></p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i></p> <p>– charakteryzuje działalność apostołów po ukrzyżowaniu Jezusa</p> <p>– wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę, Mediolan</p> <p>– omawia nauki Jezusa z Nazaretu oraz dokonania świętego Piotra,</p> | <p>– wyjaśnia, czym różni się chrześcijaństwo od judaizmu</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego władze rzymskie odnosiły się wrogo do chrześcijaństwa</p> <p>– wyjaśnia znaczenie Edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 33 r. n.e., 313 r. n.e.</p> | <p>– opisuje najstarsze symbole chrześcijańskie</p> <p>– wyjaśnia związki między judaizmem a chrześcijaństwem</p> | <p>– przedstawia dzieje wybranego świętego (na przykład swojego patrona)</p> |

|                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                 |
|--------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                  | <i>i Nowy Testament, Edykt mediolański</i><br>· postaci historyczne: Jezus z Nazaretu, święty Piotr, święty Paweł z Tarsu, Konstantyn Wielki                                                                                                                          |                                                                                                                                                          | świętego Pawła z Tarsu i Konstantyna Wielkiego                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                 |
| * Tajemnice sprzed wieków<br>– Bursztynowy szlak | · rola szlaków handlowych w starożytności<br>· bursztyn i jego znaczenie dla starożytnych Rzymian<br>· kontakty handlowe Rzymian z wybrzeżem Bałtyku                                                                                                                  | – wskazuje na mapie: przebieg bursztynowego szlaku (Pruszcz Gdański, Kalisz, Brama Morawska)<br>– wyjaśnia, czym jest bursztyn i do czego się go stosuje | – wyjaśnia, dlaczego bursztyn był ceniony przez Rzymian                                                                                                                                                                                     | – wyjaśnia rolę szlaków handlowych                                                                                                                                                                                                                                     | – podaje argumenty za twierdzeniem i przeciw niemu, że miasto Kalisz istniało w starożytności                                                                                                                          | – opisuje, jakie ludy żyły na ziemiach polskich w okresie funkcjonowania bursztynowego szlaku                                                                                   |
| <b>Rozdział IV. Początki średniowiecza</b>       |                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                 |
| I. Bizancjum w czasach świetności                | · cesarstwo bizantyjskie pod panowaniem Justyniana I Wielkiego<br>· dokonania Justyniana I Wielkiego<br>· Konstantynopol jako Nowy Rzym<br>· tradycja grecka w Bizancjum<br>· osiągnięcia naukowe Bizantyjczyków<br>· upadek Konstantynopola, jego przyczyny i skutki | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>ikona, freski, mozaika</i>                                                                         | – poprawnie posługuje się terminami: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i><br>– wskazuje na mapie: Konstantynopol, granice cesarstwa bizantyjskiego w czasach Justyniana I Wielkiego<br>– tłumaczy, dlaczego Konstantynopol | – wskazuje, jaką rolę w periodyzacji dziejów odegrał upadek cesarstwa zachodniorzymskiego oraz wschodniorzymskiego<br>– charakteryzuje styl bizantyjski w sztuce<br>– podaje przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego<br>– zaznacza na osi czasu datę upadku | – wyjaśnia, w jaki sposób położenie geograficzne wpłynęło na bogactwo Konstantynopola<br>– uzasadnia twierdzenie, że Bizancjum połączyło w nauce tradycję zachodniorzymską i grecką<br>– wyjaśnia, jakie znaczenie dla | – wyjaśnia, jaki wpływ na chrześcijaństwo miał podział Rzymu na część zachodnią i wschodnią<br>– opisuje, jakie zmiany w bazylice Hagia Sofia zostały dokonane przez muzułmanów |

|                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|-------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>· terminy: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i></li> <li>· postaci historyczne: Justynian I Wielki</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                   | <p>zaczęto określać Nowym Rzymem</p> <p>– wyjaśnia znaczenie wyrażenia <i>bizantyjski przepych</i></p>                                                                                                                                                                                                                                                                   | <p>Konstantynopola – 1453 r.</p> <p>– zna postać Justyniana I Wielkiego</p> <p>– omawia dokonania Justyniana I Wielkiego</p>                                                                                                                                       | <p>państwa ma kodyfikacja praw</p>                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| 2. Arabowie i początki islamu | <ul style="list-style-type: none"> <li>· pochodzenie Arabów</li> <li>· działalność Mahometa i narodziny islamu</li> <li>· religia muzułmańska i jej zasady</li> <li>· dżihad i podboje Arabów</li> <li>· kultura i nauka arabska</li> <li>· terminy: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i></li> <li>· postaci historyczne: Mahomet</li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>oaza, islam, Allah, Koran, meczet</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wskazuje podstawowe różnice między chrześcijaństwem a islamem</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i></p> <p>– omawia najważniejsze zasady wiary muzułmanów</p> <p>– wskazuje na mapie: Półwysep Arabski, Mekkę, Medynę oraz imperium arabskie w okresie świetności</p> | <p>– przedstawia postać i działalność Mahometa</p> <p>– omawia osiągnięcia Arabów w dziedzinie kultury i nauki w średniowieczu</p> <p>– charakteryzuje i ocenia stosunek Arabów do ludów podbitych w średniowieczu</p> <p>– zaznacza na osi czasu datę: 622 r.</p> | <p>– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy chrześcijaństwem a islamem</p> <p>– podaje przykłady wpływu kultury, nauki i języka arabskiego na Europejczyków</p> | <p>– wyjaśnia, jak zmieniano się nastawienie części muzułmanów do innych kultur w średniowieczu i współcześnie</p> <p>– ocenia potrzebę tolerancji religijnej</p> <p>– wskazuje na podobieństwa i różnice w sposobie postrzegania dziejów i odmierzania czasu między chrześcijaństwem a islamem</p> |

|                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                              |                                                                  |
|----------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|
| 3. Nowe państwa w Europie        | <ul style="list-style-type: none"> <li>· powstanie państwa Franków</li> <li>· cesarstwo Karola Wielkiego</li> <li>· rozwój kultury i nauki w państwie Karola Wielkiego</li> <li>· traktat w Verdun i jego skutki – nowe państwa w Europie</li> <li>· Rzesza Niemiecka</li> <li>· terminy: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i></li> <li>· postaci historyczne: Chłodwig, Karol Młot, Pepin Mały, Karol Wielki, Otton I</li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dynastia, cesarstwo, możnowładca</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego Karol otrzymał przydomek „Wielki”</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i></p>                   | <p>– wyjaśnia, w jaki sposób władzę w państwie Franków przejęła dynastia Karolingów</p> <p>– charakteryzuje rozwój kultury i nauki w czasach Karola Wielkiego</p> <p>– przedstawia postanowienia traktatu w Verdun oraz jego skutki</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 800 r., 843 r., 962 r.</p> <p>– omawia dokonania: Chłodwiga, Karola Młota, Pepina Małego, Karola Wielkiego i Ottona I</p> | <p>– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do utworzenia Rzeszy Niemieckiej</p> <p>– tłumaczy, dlaczego Karol Wielki jest jednym z patronów zjednoczonej Europy</p> | <p>– wyjaśnia skąd pochodzi polskie słowo „król”</p>             |
| 4. Konflikt papieża z cesarstwem | <ul style="list-style-type: none"> <li>· wielka schizma wschodnia i jej skutki</li> <li>· spór o inwestyturę między cesarzem a papieżem w XI w.</li> <li>· Canossa jako miejsce pokuty cesarza Henryka IV</li> <li>· konkordat wormacki i jego postanowienia</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                       | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prawosławie, ekskomunika</i></p>                                                                                               | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i></p> <p>– wyjaśnia konsekwencje ekskomunikacji cesarza</p> | <p>– wyjaśnia przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej</p> <p>– wyjaśnia, czym są religie, a czym wyznania religijne</p> <p>– przedstawia przebieg sporu pomiędzy cesarzem a papieżem w XI w.</p>                                                                                                                                                                                            | <p>– wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę</p> <p>– omawia przykładowe różnice pomiędzy Kościołem katolickim a prawosławnym</p>                       | <p>– przedstawia okoliczności utworzenia Państwa Kościelnego</p> |

|                                                |                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                |                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                           |                                    |                                                              |
|------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------|--------------------------------------------------------------|
|                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>· terminy: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i></li> <li>· postaci historyczne: papież Grzegorz VII, cesarz Henryk IV</li> </ul>                  |                                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>· opisuje ukorzenie się cesarza Henryka IV w Canossie</li> <li>– przedstawia postaci: papieża Grzegorza VI, cesarza Henryka IV</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia postanowienia konkordatu w Wormacji</li> <li>– zaznacza na osi czasu daty: 1054 r., 1077 r., 1122 r.</li> </ul>                      |                                    |                                                              |
| 5. Wyprawy krzyżowe                            | · powstanie zakonu Krzyżaków                                                                                                                                                                                                                     |                                                                |                                                                                                                                                                                  | – przedstawia zakon Krzyżaków                                                                                                                                                             |                                    |                                                              |
| * Tajemnice sprzed wieków – Skarb templariuszy | <ul style="list-style-type: none"> <li>· zakon templariuszy i jego funkcje po zakończeniu krucjat</li> <li>· wzrost znaczenia i bogactwa templariuszy</li> <li>· przyczyny kasacji zakonu</li> <li>· polskie posiadłości templariuszy</li> </ul> | – wyjaśnia, do jakich celów został powołany zakon templariuszy | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia genezę bogactwa templariuszy</li> <li>– opisuje mit skarbu templariuszy</li> </ul>                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia dzieje templariuszy po upadku Królestwa Jerozolimskiego</li> <li>– opisuje losy ostatniego mistrza zakonu Jakuba de Molay</li> </ul> | – przedstawia legendę o św. Graalu | – wskazuje posiadłości zakonu na obszarze dzisiejszej Polski |
| Rozdział V. Społeczeństwo średniowiecza        |                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                |                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                           |                                    |                                                              |

|                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                        |                                                                                                                                                       |
|--------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. System feudalny | <ul style="list-style-type: none"> <li>· podział na seniorów i wasali</li> <li>· społeczna drabina feudalna</li> <li>· podział społeczeństwa średniowiecznego na stany</li> <li>· terminy: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hołd lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i></li> </ul>                                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior, wasal, hołd lenny, przywilej</i></li> <li>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, na czym polegała drabina feudalna</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hołd lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i></li> <li>– przedstawia, jak wyglądał hołd lenny</li> <li>– wymienia i charakteryzuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia różnice pomiędzy społeczeństwem stanowym a współczesnym</li> <li>– opisuje zależność między seniorem a wasalem</li> </ul>                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia, które stany były uprzywilejowane</li> </ul>                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia, kim byli w Europie Zachodniej hrabiowie i baronowie</li> </ul>                                     |
| 2. Epoka rycerzy   | <ul style="list-style-type: none"> <li>· ideał rycerza i jego obowiązki</li> <li>· od paza do rycerza</li> <li>· życie codzienne rycerzy</li> <li>· elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza</li> <li>· kultura rycerska</li> <li>· elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza</li> <li>· terminy: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek,</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rycerz, herb, kopia, ostrogi</i></li> <li>– opisuje uzbrojenie rycerzy</li> </ul>                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i></li> <li>– charakteryzuje ideał rycerza średniowiecznego</li> <li>– wyjaśnia, kto mógł zostać rycerzem</li> <li>– opisuje uzbrojenie rycerskie</li> </ul>                                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje życie codzienne rycerstwa</li> <li>– przedstawia poszczególne etapy wychowania rycerskiego</li> <li>– opisuje ceremonię pasowania na rycerza</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia historię najśłynniejszego polskiego rycerza Zawiszy Czarnego z Garbowa</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia literackie ideały rycerskie: hrabiego Rolanda, króla Artura i rycerzy Okrągłego Stołu</li> </ul> |

|                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                        |                                                                                                                                             |
|----------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                            | <i>pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                        |                                                                                                                                             |
| * Tajemnice sprzed wieków<br>– Dlaczego rycerze brali udział w turniejach? | <ul style="list-style-type: none"> <li>· rola turniejów rycerskich</li> <li>· przebieg turniejów</li> <li>· konsekwencje zwycięstwa i porażki w turnieju</li> <li>· obyczajowość turniejowa</li> </ul>                                                                                                                                                                                                      | – przy pomocy nauczyciela omawia, z jakimi konsekwencjami wiązała się porażka w turnieju                                                                                                        | – przedstawia, w jaki sposób byli nagradzani zwycięzcy turniejów                                                                                                                                                                                                                                | – wyjaśnia, dlaczego rycerze byli skłonni uczestniczyć w turniejach                                                                                                                           | – opisuje przebieg turniejów rycerskich                                                                                                | – wyjaśnia, dlaczego współczesna młodzież organizuje się w bractwa rycerskie i kultywuje tradycję rycerską; podaje przykład takiego bractwa |
| 3. Średniowieczne miasto i wieś                                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>· powstanie osad rzemieślniczych i kupieckich</li> <li>· lokacje miast i wsi</li> <li>· samorząd miejski i jego organy</li> <li>· społeczeństwo miejskie</li> <li>· organa samorządu wiejskiego</li> <li>· wygląd średniowiecznego miasta</li> <li>· zajęcia ludności wiejskiej</li> <li>· terminy: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadzka, kupcy,</i></li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, ratusz, pług, radło, brona</i><br>– porównuje życie codzienne mieszkańców średniowiecznych miast i wsi | – poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadzka, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpółówka, pług, radło, brona</i><br>– opisuje, gdzie i w jaki sposób tworzyły się miasta | – wyjaśnia, na czym polegały lokacje miast i wsi<br>– przedstawia organy samorządu miejskiego<br>– charakteryzuje różne grupy społeczne mieszczan<br>– wyjaśnia, na czym polegała trójpółówka | – opisuje wybrany średniowieczny zabytek mieszczański w Polsce<br>– znajduje i przedstawia informacje o założeniu własnej miejscowości | – przedstawia historie i okoliczności założenia najstarszych miast w regionie                                                               |

|                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|----------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                            | <i>rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpolówka, pług, radło, brona</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                          | – charakteryzuje główne zajęcia mieszkańców miast<br>– opisuje życie i obowiązki ludności wiejskiej                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| 4. Kościół w średniowieczu | <ul style="list-style-type: none"> <li>· duchowni w średniowieczu, ich przywileje i obowiązki</li> <li>· religijność doby średniowiecza</li> <li>· średniowieczne zakony: benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie</li> <li>· życie w średniowiecznym klasztorze</li> <li>· średniowieczne szkolnictwo</li> <li>· terminy: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i></li> <li>· postać historyczna: święty Franciszek z Asyżu</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, uniwersytet</i></li> <li>– przy pomocy nauczyciela omawia życie w średniowiecznym klasztorze i jego organizację</li> <li>– wyjaśnia, czym zajmowali się kopiści</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i></li> <li>– charakteryzuje stan duchowny w średniowieczu</li> <li>– opisuje różne role, jakie odgrywali duchowni w społeczeństwie średniowiecznym</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia najważniejsze zakony średniowieczne</li> <li>– wyjaśnia określenie <i>benedyktyńska praca</i></li> <li>– charakteryzuje średniowieczne szkolnictwo</li> <li>– porównuje szkolnictwo średniowieczne i współczesne</li> <li>– przedstawia dokonania świętego Franciszka z Asyżu</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– porównuje zakony kontemplacyjne i zakony żebracze</li> <li>– wyjaśnia, jaką funkcję w klasztorze spełniają: refektarz, wirydarz, dormitorium i kapituła</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– znajduje i przedstawia informacje o najstarszych polskich kronikarzach: Gallu Anonimie i Wincentym Kadłubku</li> <li>– opisuje jeden z klasztorów działających w Polsce, wyjaśnia, jakiego zgromadzenia jest siedzibą, i przedstawia w skrócie dzieje tego zgromadzenia</li> </ul> |

|                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                     |
|-----------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 5. Sztuka średniowiecza                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>· rola sztuki w średniowieczu</li> <li>· znaczenie <i>biblia pauperum</i></li> <li>· styl romański i jego cechy</li> <li>· styl gotycki i jego charakterystyczne elementy</li> <li>· rzeźba i malarstwo średniowieczne</li> <li>· pismo i miniatury w rękopisach</li> <li>· zabytki średniowieczne w Polsce</li> <li>· terminy: <i>biblia pauperum, styl romański, styl gotycki, katedra, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>katedra, witraże, miniatura</i></li> <li>– przy pomocy nauczyciela omawia zabytki sztuki średniowiecznej w Polsce</li> <li>– wymienia różne dziedziny sztuki średniowiecznej</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>biblia pauperum, katedra, styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i></li> <li>– wyjaśnia, czym była i jakie zadania spełniała <i>biblia pauperum</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– charakteryzuje styl romański</li> <li>– omawia cechy stylu gotyckiego</li> </ul>                                                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>– porównuje styl gotycki i romański</li> <li>– przedstawia przykłady rzeźby i malarstwa średniowiecznego</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– znajduje i przedstawia informacje o średniowiecznych świątyniach w swoim regionie oraz elementach ich wystroju</li> </ul>  |
| <b>Rozdział VI. Polska pierwszych Piastów</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                     |
| I. Zanim powstała Polska                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>· najstarsze osadnictwo na ziemiach polskich w świetle wykopalisk archeologicznych</li> <li>· gród w Biskupinie</li> <li>· Słowianie w Europie</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wielka wędrówka ludów, plemię</i></li> <li>– przy pomocy nauczyciela opisuje</li> </ul>                                                                                                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>kurhan, kamienne kręgi, Biskupin, wielka wędrówka ludów, Słowianie, Swaróg,</i></li> </ul>                                                                                                                                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia najstarsze państwa słowiańskie</li> <li>– wymienia państwa słowiańskie, które przyjęły chrześcijaństwo w obrządku łacińskim,</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– podaje przykłady tradycji pogańskich zachowanych do czasów współczesnych</li> </ul>                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia pozostałości bytowania ludów przedśłowiańskich na ziemiach polskich</li> <li>– przedstawia współczesne</li> </ul> |

|                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                               |                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                |
|--------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                | i ich kultura<br>· wierzenia dawnych Słowian<br>· pierwsze państwa słowiańskie<br>· plemiona słowiańskie na ziemiach polskich<br>· terminy: <i>kurhan</i> , <i>kamienne kręgi</i> , <i>Biskupin</i> , <i>wielka wędrówka ludów</i> , <i>Słowianie</i> , <i>Swaróg</i> , <i>Perun</i> , <i>Świętowit</i> , <i>plemię</i> , <i>Państwo Wielkomorawskie</i> , <i>Wiślanie</i> , <i>Polanie</i><br>· postaci historyczne: święty Cyryl i święty Metody | wygląd osady w Biskupinie                                                                                                                              | <i>Perun</i> , <i>Świętowit</i> , <i>plemię</i> , <i>Państwo Wielkomorawskie</i> , <i>Wiślanie</i> , <i>Polanie</i><br>– przedstawia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich<br>– charakteryzuje wierzenia Słowian<br>– wskazuje na mapie: rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich | oraz te, które przyjęły je w obrządku greckim<br>– wyjaśnia rolę, jaką w rozwoju państw słowiańskich odegrali święci Cyryl i Metody           | – wyjaśnia, w jaki sposób powstał alfabet słowiański                                                                | konsekwencje wynikające dla krajów słowiańskich z przyjęcia chrześcijaństwa w obrządku greckim lub łacińskim                                                                                                   |
| 2. Mieszko I i początki Polski | · rozwój państwa Polan<br>· dynastia Piastów<br>· panowanie Mieszka I<br>· małżeństwo Mieszka z Dobrawą<br>· chrzest Polski i jego skutki<br>· konflikt z margrabią Hodonem i bitwa pod Cedynią<br>· terminy: <i>książę</i> , <i>dynastia</i> , <i>Piastowie</i> ,                                                                                                                                                                                 | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>książę</i> , <i>dynastia</i><br>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, skąd pochodzi nazwa „Polska” | – poprawnie posługuje się terminami: <i>książę</i> , <i>dynastia</i> , <i>Piastowie</i> , <i>biskupstwo</i> , <i>dyplomacja</i> , <i>poganin</i> , <i>Dagome iudex</i><br>– wyjaśnia, dlaczego w przeciwieństwie do legendarnych przodków Mieszko I jest uznawany za pierwszego                                      | – przedstawia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I<br>– wyjaśnia skutki chrztu Mieszka I<br>– opisuje stosunki Mieszka I z sąsiadami | – uzasadnia twierdzenie, że przyjęcie chrztu przez Mieszka I należało do najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski | – omawia dokument <i>Dagome iudex</i> i jego wartość jako źródła historycznego<br>– przedstawia bilans korzyści, jakie mogło przynieść Mieszkowi I przyjęcie chrztu lub pozostanie przy wierzeniach pogańskich |

|                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                       |
|-------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                     | <i>biskupstwo,</i><br><i>dyplomacja, poganin,</i><br><i>Dagome iudex</i><br>· postaci historyczne:<br>Mieszko I, Dobrawa                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                               | historycznego władcę<br>Polski<br>– opisuje zasługi<br>Mieszka I i Dobrawy<br>– zaznacza na osi<br>czasu daty: 966 r.,<br>972 r.<br>– wskazuje na mapie:<br>Gniezno, Poznań,<br>Wielkopolskę, granice<br>państwa Mieszka I                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                       |
| 3. Polska<br>Bolesława<br>Chrobrego | · misja biskupa<br>Wojciecha i jej skutki<br>· zjazd gnieźnieński<br>i jego konsekwencje<br>· powstanie<br>niezależnej organizacji<br>na ziemiach polskich<br>· stosunki Bolesława<br>Chrobrego z sąsiadami<br>· koronacja Bolesława<br>Chrobrego na króla<br>Polski i jej znaczenie<br>· terminy: <i>relikwie,</i><br><i>zjazd gnieźnieński,</i><br><i>arcybiskupstwo,</i><br><i>Milsko, Łużyce, Grody</i><br><i>Czerwieńskie,</i><br><i>koronacja</i><br>· postaci historyczne:<br>Bolesław Chrobry,<br>biskup Wojciech,<br>cesarz Otton III | – przy pomocy<br>nauczyciela posługuje<br>się terminami:<br><i>arcybiskupstwo,</i><br><i>koronacja</i><br>– przy pomocy<br>nauczyciela wyjaśnia<br>znaczenie koronacji<br>Bolesława Chrobrego | – poprawnie<br>posługuje się<br>terminami: <i>relikwie,</i><br><i>zjazd gnieźnieński,</i><br><i>arcybiskupstwo,</i><br><i>Milsko, Łużyce, Grody</i><br><i>Czerwieńskie,</i><br><i>koronacja</i><br>– opisuje misję<br>świętego Wojciecha<br>do pogańskich<br>Prusów<br>– wskazuje na mapie:<br>granice państwa<br>Bolesława Chrobrego<br>na początku jego<br>panowania oraz<br>ziemie przez niego<br>podbite<br>– omawia rolę, jaką<br>w dziejach Polski<br>odegrali: Bolesław | – przedstawia przebieg<br>i znaczenie zjazdu<br>w Gnieźnie<br>– opisuje wojny<br>prowadzone przez<br>Chrobrego z sąsiadami | – wyjaśnia znaczenie<br>utworzenia<br>niezależnego Kościoła<br>w państwie polskim<br>– opisuje Drzwi<br>Gnieźnieńskie jako<br>przykład źródła<br>ikonograficznego<br>z najstarszych dziejów<br>Polski | – wskazuje<br>pozytywne<br>i negatywne skutki<br>polityki prowadzonej<br>przez Bolesława<br>Chrobrego |

|                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                 |
|----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                | Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III<br>– zaznacza na osi czasu daty: 1000 r., 1025 r.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                 |
| 4. Kryzys i odbudowa państwa polskiego | <ul style="list-style-type: none"> <li>· kryzys państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego</li> <li>· panowanie Mieszka II</li> <li>· reformy Kazimierza Odnowiciela</li> <li>· Kraków stolicą państwa</li> <li>· polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego</li> <li>· koronacja Bolesława Śmiałego</li> <li>· konflikt króla z biskupem Stanisławem i jego skutki</li> <li>· terminy: <i>insygnia królewskie</i></li> <li>· postaci historyczne: Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, biskup Stanisław</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i></li> <li>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i></li> <li>– wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”</li> <li>– wskazuje na mapie: ziemie polskie pod panowaniem Kazimierza Odnowiciela</li> <li>– omawia działalność: Mieszka II, Bezpryma, Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława</li> <li>– zaznacza na osi czasu datę: 1076 r.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje sytuację państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego</li> <li>– ocenia postawę Bezpryma</li> <li>– przedstawia skutki kryzysu państwa polskiego</li> <li>– charakteryzuje rządy Bolesława Śmiałego</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje sytuację międzynarodową w okresie rządów Bolesława Śmiałego</li> <li>– wyjaśnia przyczyny i skutki sporu króla z biskupem Stanisławem</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia przyczyny kryzysu państwa wczesnopiastowskiego</li> <li>– ocenia dokonania Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego</li> </ul> |
| 5. Rządy Bolesława Krzywoustego        | <ul style="list-style-type: none"> <li>· testament Krzywoustego i jego założenia</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior</i></li> </ul>                                                                                                             | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami:</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia przyczyny ogłoszenia testamentu Krzywoustego</li> </ul>                                                                                                                                                             | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia zasadę senioratu</li> </ul>                                                                                                                     | <ul style="list-style-type: none"> <li>– ocenia szanse i zagrożenia wynikające</li> </ul>                                                                                                       |

|                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                             |                                                                        |                                                                                                    |
|-----------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>· terminy: <i>testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i></li> <li>· postać historyczna: Bolesław Krzywousty</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                             | <i>i juniorzy, zasada senioratu</i>                                                                                                                                                           | <i>testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i><br>– wskazuje na mapie: państwo Bolesława Krzywoustego<br>– opisuje postać Bolesława Krzywoustego<br>– zaznacza na osi czasu datę 1138 r.                                                   |                                                                                             | – wyjaśnia, jakie skutki dla państwa mogą mieć wewnętrzne spory o tron | z wprowadzenia zasady senioratu                                                                    |
| 6. Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów | <ul style="list-style-type: none"> <li>· grody i ich funkcje</li> <li>· życie w grodzie i na podgrodziu</li> <li>· sposoby uprawy roli na ziemiach polskich</li> <li>· podział społeczeństwa w państwie pierwszych Piastów</li> <li>· zakres władzy panującego</li> <li>· powinności poddanych wobec władcy</li> <li>· powstanie rycerstwa w Polsce</li> <li>· terminy: <i>metoda żarowa, gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada</i></li> </ul> | – posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, danina, posługi</i><br>– przedstawia wygląd i budowę średniowiecznego grodu<br>– opisuje sposoby pozyskiwania ziemi uprawnej i jej uprawiania | – poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna</i><br>– charakteryzuje grupy ludności w państwie wczesnopiastowskim<br>– omawia zakres władzy panującego w państwie pierwszych Piastów | – przedstawia charakter drużyny książęcej<br>– wyjaśnia powinności ludności względem władcy | – wyjaśnia, czym się różnił wojownik drużyny od rycerza                | – wskazuje przykłady nazw miejscowości, które mogły w średniowieczu pełnić funkcję osad służebnych |

|                                                            |                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                          |                                                                                                                                |
|------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                            | <i>służebna, wojowie,<br/>drużyna książęca</i>                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                          |                                                                                                                                |
| * Tajemnice sprzed wieków<br>– Kto spisywał dzieje Polski? | · źródła historyczne dotyczące początków państwa polskiego<br>· obiektywizm i prawda historyczna                                                                                                                                            | – wymienia nazwy źródeł historycznych dotyczących dziejów państwa polskiego za panowania pierwszych Piastów<br>– tłumaczy konieczność weryfikacji prawdziwości źródeł historycznych                                        | – przedstawia dokonania postaci: Galla Anonima i Wincentego Kadłubka                                                                                                                                                                                | – omawia teorie dotyczące pochodzenia Galla Anonima<br>– wymienia przyczyny powstania kronik                                                                                                | – określa ramy chronologiczne wydarzeń opisanych w kronikach Galla Anonima i Wincentego Kadłubka                                                         | – przedstawia przykład innej średniowiecznej kroniki polskiej                                                                  |
| <b>Rozdział VII. Polska w XIII–XV wieku</b>                |                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                          |                                                                                                                                |
| I. Rozbicie dzielnicowe                                    | · walki wewnętrzne między książętami piastowskimi o prymat w Polsce<br>· utrwalenie rozbicia dzielnicowego<br>· osłabienie Polski na arenie międzynarodowej<br>· sprowadzenie Krzyżaków do Polski<br>· najazdy Mongołów i bitwa pod Legnicą | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy</i><br>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, jakie były przyczyny wewnętrznych walk między książętami piastowskimi | – poprawnie posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółowka</i><br>– charakteryzuje państwo polskie podczas rozbicia dzielnicowego<br>– wskazuje na mapie: podział państwa na | – opisuje okoliczności sprowadzenia zakonu krzyżackiego do Polski oraz konsekwencje tego wydarzenia<br>– omawia skutki rozbicia dzielnicowego<br>– opisuje kolonizację na ziemiach polskich | – przedstawia historię zakonu krzyżackiego<br>– wyjaśnia, dlaczego książęta dzielnicowi często nadawali przywileje oraz ziemię rycerstwu i duchowieństwu | – charakteryzuje sposób walki Mongołów<br>– przedstawia dynastie panującą na Pomorzu Gdańskim w okresie rozbicia dzielnicowego |

|                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                      |                                                                                        |
|------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|
|                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>· przemiany społeczne i gospodarcze w okresie rozbitcia dzielnicowego</li> <li>· terminy: <i>rozbitcie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółwka</i></li> <li>· postaci historyczne: Władysław Wygnaniec, Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny</li> </ul> |                                                                                | <p>różne dzielnice oraz ziemie utracone w okresie rozbitcia dzielnicowego</p> <p>– omawia postaci: Władysława Wygnańca, Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego, Henryka Pobożnego</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1226 r., 1227 r., 1241 r.</p>                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                      |                                                                                        |
| 2. Zjednoczenie Polski | <ul style="list-style-type: none"> <li>· koronacja i śmierć Przemysła II</li> <li>· panowanie Wacława II</li> <li>· rola arcybiskupów gnieźnieńskich i jednolitej organizacji kościelnej w zjednoczeniu dzielnic polskich</li> <li>· przejęcie władzy przez Władysława Łokietka i jego koronacja</li> <li>· rządy Władysława Łokietka</li> </ul>  | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>starosta, Szczербіec</i> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>starosta, Szczербіec</i></p> <p>– wskazuje na mapie: granice państwa polskiego za panowania Władysława Łokietka, ziemie utracone na rzecz Krzyżaków</p> <p>– omawia postaci: Przemysła II, arcybiskupa Jakuba Świnki, Wacława II, Władysława Łokietka</p> | <p>– przedstawia próby zjednoczenia Polski przez książąt śląskich oraz Przemysła II</p> <p>– opisuje, w jakich okolicznościach Władysław Łokietek utracił Pomorze Gdańskie</p> <p>– przedstawia działania Władysława Łokietka na rzecz zjednoczenia kraju</p> <p>– opisuje przebieg konfliktu Władysława Łokietka z Krzyżakami</p> | – wyjaśnia, jaką rolę w zjednoczeniu kraju odegrał Kościół katolicki | – przedstawia wyobrażenie na temat świętego Stanisława jako patrona zjednoczenia kraju |

|                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>· konflikt Łokietka z Krzyżakami i bitwa pod Płowcami</li> <li>· terminy: <i>starosta, Szczerbiec</i></li> <li>· postaci historyczne: Przemysław II, arcybiskup Jakub Świnka, Wacław II, Władysław Łokietek</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | – zaznacza na osi czasu daty: 1295 r., 1309 r., 1320 r., 1331 r.                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| 3. Czasy Kazimierza Wielkiego | <ul style="list-style-type: none"> <li>· polityka dyplomacji Kazimierza Wielkiego</li> <li>· pokój z zakonem krzyżackim w Kaliszu</li> <li>· przyłączenie nowych ziem do państwa polskiego</li> <li>· reformy Kazimierza Wielkiego</li> <li>· umocnienie granic polskiego państwa</li> <li>· utworzenie Akademii Krakowskiej i skutki tej decyzji</li> <li>· zjazd monarchów w Krakowie</li> <li>· uczta u Wierzyńka</li> <li>· terminy: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i></li> <li>· postać historyczna: Kazimierz Wielki</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i></li> <li>– przy pomocy nauczyciela tłumaczy, co zdecydowało o przyznaniu Kazimierzowi przydomka „Wielki”</li> <li>– wyjaśnia znaczenie słów, że Kazimierz Wielki: <i>zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i></li> <li>– wskazuje na mapie: granice monarchii Kazimierza Wielkiego i ziemie włączone do Polski przez tego władcę</li> <li>– zaznacza na osi czasu daty: 1333 r., 1343 r., 1364 r.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia i ocenia postanowienia pokoju w Kaliszu</li> <li>– charakteryzuje reformy Kazimierza Wielkiego</li> <li>– wyjaśnia, w jaki sposób Kazimierz dbał o obronność państwa</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia, dlaczego Kazimierz Wielki za najważniejsze uznał reformy wewnętrzne państwa</li> <li>– tłumaczy, jakie znaczenie miało założenie Akademii Krakowskiej</li> <li>– wyjaśnia znaczenie uczty u Wierzyńka</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia cele oraz konsekwencje układu dynastycznego zawartego przez Kazimierza Wielkiego z Węgrami</li> <li>– wyjaśnia, dlaczego sól należała niegdyś do najdroższych towarów</li> <li>– przedstawia wybrany zamek wzniesiony w czasach Kazimierza Wielkiego</li> </ul> |

|                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                             |
|-------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 4. Unia polsko-litewska | <ul style="list-style-type: none"> <li>· koniec dynastii Piastów na polskim tronie</li> <li>· rządy Andegawenów w Polsce</li> <li>· unia polsko-litewska w Krewie</li> <li>· wielka wojna z zakonem krzyżackim i bitwa pod Grunwaldem</li> <li>· I pokój w Toruniu</li> <li>· unia w Horodle</li> <li>· terminy: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i></li> <li>· postaci historyczne: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiełło, wielki książę Witold, Paweł Włodkowic, Ulrich von Jungingen</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>unia personalna</i></li> <li>– przedstawia dynastię zapoczątkowaną przez Władysława Jagiełłę</li> <li>– przy pomocy nauczyciela opisuje przyczyny i przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i></li> <li>– wyjaśnia przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej</li> <li>– opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem</li> <li>– wskazuje na mapie: granice Wielkiego Księstwa Litewskiego, Krewa, Horodło, Grunwald, Toruń</li> <li>– opisuje postaci: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, wielkiego księcia Witolda, Pawła Włodkowica, Ulricha von Jungingena</li> <li>– zaznacza na osi czasu daty: 1385 r., lata 1409–1411, 1410 r., 1413 r.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia okoliczności objęcia tronu polskiego przez Jadwigę</li> <li>– wymienia postanowienia unii w Krewie</li> <li>– przedstawia postanowienia pokoju w Toruniu</li> <li>– wyjaśnia zasady współpracy między Polską a Litwą ustalone w zapisach unii w Horodle</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– charakteryzuje stanowisko polskiej delegacji na soborze w Konstancji</li> <li>– wyjaśnia, dlaczego Akademia Krakowska została przemianowana na Uniwersytet Jagielloński</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– uzasadnia twierdzenie, że poglądy Pawła Włodkowica na temat wojen religijnych są aktualne także dzisiaj</li> </ul> |
|-------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

|                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                    |
|------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| * Tajemnice sprzed wieków<br>– Jaką bitwę namalował Jan Matejko? | <ul style="list-style-type: none"> <li>· okoliczności powstania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i></li> <li>· Jan Matejko jako malarz dziejów Polski</li> <li>· obrazy jako źródło wiedzy historycznej</li> <li>· znaczenie <i>Bitwy pod Grunwaldem</i></li> </ul>                                           | – przedstawia, kim był Jan Matejko                                                                                                                                                      | – wyjaśnia, w jaki sposób Jan Matejko przygotowywał się do namalowania obrazu                                                                                                                                                                                                                               | – wyjaśnia, dlaczego podczas II wojny światowej Niemcom zależało na zniszczeniu dzieła                                 | – wymienia cele namalowania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i><br>– omawia nieścisłości w przekazie historycznym obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i>                                                                                      | – wyjaśnia, jakie warunki powinno spełniać dzieło sztuki, aby można je było traktować jako źródło historyczne<br>– omawia inne dzieło Jana Matejki |
| 5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>· wojna trzynastoletnia</li> <li>· II pokój toruński i jego postanowienia</li> <li>· terminy: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołąd</i></li> <li>· postać historyczna: Kazimierz Jagiellończyk</li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wojska zaciężne, żołąd</i><br>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego dla Polski ważne stało się odzyskanie dostępu do morza | – poprawnie posługuje się terminami: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołąd</i><br>– wskazuje na mapie: <i>Prusy Królewskie, Prusy Zakonne</i><br>– omawia dokonania Kazimierza Jagiellończyka<br>– zaznacza na osi czasu daty: 1454 r., 1466 r. | – opisuje przebieg wojny trzynastoletniej<br>– przedstawia postanowienia II pokoju toruńskiego                         | – wyjaśnia, dlaczego doszło do zawięzania Związku Pruskiego<br>– porównuje postanowienia I i II pokoju toruńskiego<br>– uzasadnia twierdzenie, że odzyskanie dostępu do morza miało przełomowe znaczenie dla rozwoju polskiej gospodarki | – wyjaśnia, dlaczego wojska zaciężne pod koniec średniowiecza zastąpiły w bitwach tradycyjne rycerstwo                                             |
| 6. Monarchia stanowa w Polsce                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>· monarchia patrymonialna i stanowa</li> <li>· wpływ przywilejów nadawanych przez</li> </ul>                                                                                                                                                                          | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>szlachta, sejm walny, izba poselska, senat</i>                                                                                    | – poprawnie posługuje się terminami: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa,</i>                                                                                                                                                                                                                     | – wyjaśnia, w jaki sposób rycerstwo przekształciło się w szlachtę<br>– wyjaśnia, w jaki sposób szlachta uzyskała wpływ | – przedstawia, kiedy i w jaki sposób doszło do utworzenia stanów w Polsce<br>– tłumaczy różnice między monarchią                                                                                                                         | – ocenia, jakie szanse i jakie zagrożenie niosło za sobą zwiększenie wpływu szlachty na władzę                                                     |

|  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |  |                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                       |  |
|--|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
|  | <p>władcę na osłabienie władzy królewskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>· przekształcenie się rycerstwa w szlachtę</li> <li>· przywileje szlacheckie i ich konsekwencje dla władzy królewskiej</li> <li>· ukształtowanie się sejmu walnego</li> <li>· konstytucja <i>Nihil novi</i> i jej znaczenie dla ustroju Rzeczypospolitej</li> <li>· terminy: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i></li> </ul> |  | <p><i>przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i></p> <p>– przedstawia sejm walny oraz jego skład</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1374 r., 1505 r.</p> | <p>na sprawowanie rządów w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia najważniejsze przywileje szlacheckie</li> <li>– wyjaśnia znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i></li> </ul> | <p>patrymonialną a stanową</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– wyjaśnia, jaka jest geneza nazw obu izb sejmu walnego: izby poselskiej oraz senatu</li> </ul> |  |
|--|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|